

Sygn. akt IC 1323/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 sierpnia 2014 roku

Sąd Okręgowy w Świdnicy Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Jadwiga Wójcikiewicz

Protokolant Sylwia Jurkowska

po rozpoznaniu w dniu 27 sierpnia 2014 roku w Świdnicy

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. K.**

przeciwko A. R. i M. R.

o zapłatę

I. powództwo oddała;

II. nie obciąża powódki J. K. obowiązkiem zwrotu kosztów

procesu pozwanym A. i M. R.;

III. nie obciąża powódki dalszymi wydatkami w sprawie.

Sygnatura akt I C 1323/13

UZASADNIENIE

Powódka J. K. wniosła o zasądzenie od pozwanych: M. R. i A. R. solidarnie kwoty 83.300 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 maja 2013 roku do dnia zapłaty, zasądzenie od pozwanych na rzecz powódki solidarnie kosztów niniejszego procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu powódka podniosła, iż wraz z siostrami: L., A. i M. Z. mieszkały w K., gdzie się wychowały. Sprawy własności nieruchomości nie były uregulowane za życia ich ojca, dopiero po jego śmierci, matka E. K. uporządkowała sprawy własnościowe. W dniu 17 lutego 1994 roku E. K. darowała nieruchomość swojej córce L. R., która kolejną umową z dnia 27 grudnia 1996 roku darowała nieruchomość swojemu synowi i synowej – M. i A. R.. Nieruchomość w (...) stanowiła jedyny majątek spadkowy E. K., toteż wykonanie darowizny na jedną ze spadkobierczyń ustawowych – L. R. pozbawiło pozostałych spadkobierców należnych im części schedy spadkowej. Powódka swoje roszczenie oparła na art. 1000 k.c. Powódka oszacowała nieruchomość na kwotę 500.000 zł, z tytułu dziedziczenia ustawowego uzyskałaby udział 1/4 o równowartości 125.000 zł, ponieważ powódka jest osobą niepełnosprawną i niezdolną do pracy należy jej zachówek wynosi 2/3 udziału tj. kwotę 83.300 zł.

Pozwani: M. R. i A. R. wniesli o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanych zwrotu kosztów procesu, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwani wskazali, iż przepis art. 1000 § 1 kc w zw. z art. 993 kc i art. 994 kc a contrario nie umożliwia dochodzenia uzupełnienia zachowku od osób trzecich, które otrzymały darowiznę od osoby innej, niż spadkodawca. Po drugie odpowiedzialność obdarowanych ma charakter subsydiarny, a powódka nie udowodniła zerowego stanu masy spadkowej po E. K.. Z ostrożności procesowej pozwani zakwestionowali podaną w pozwie wartość nieruchomości mającej stanowić substrat zachowku. W dacie darowizny nieruchomość bowiem była w stanie technicznym zgoła odmiennym, to jest o wiele gorszym od obecnego. Pozwani bowiem przeprowadzili generalny remont budynku mieszkalnego posadowionego na tej nieruchomości.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Sąd Rejonowy w D. postanowieniem z 15 stycznia 2013 roku wydanym w sprawie sygn. akt I Ns 859/12 stwierdził, że spadek po E. K.zmarłej 12 czerwca 2012 roku zamieszkałej w K.nabyły dzieci tj. powódka J. K.z domu K., L. R.z domu K., wnuk B. T.– każde po 1/4 części, oraz wnuki: R. Z.i B. Z.– każde po 1/8 części.

Dowód: postanowienie Sądu Rejonowego w D. z 15 stycznia 2013 roku sygn. akt I Ns 859/12 k. 7,

zgłoszenie o nabyciu własności rzeczy lub praw majątkowych k. 129 – 132.

E. K.17 lutego 1994 roku darowała swojej córce L. R.całą nieruchomość rolną zabudowaną domem mieszkalnym, położoną we wsi K., obręb U., gmina D., obejmującej działki gruntu numer: (...)i (...)o łącznej powierzchni 0,47,29 ha dla której Sąd Rejonowy w D. prowadzi księgę wieczystą KW (...).

Następnie L. R.27 grudnia 1996 roku darowała swojemu synowi M. R.i swojej synowej A. R.nieruchomość rolną zabudowaną obejmującej działki gruntu numer: (...)i (...)o łącznej powierzchni (...), położoną we wsi K., gmina D., dla której Sąd Rejonowy w D. prowadzi księgę wieczystą KW (...). Nieruchomość wówczas była zabudowana budynkiem mieszkalnym, parterowym z poddaszem nieużytkowym murowanym, krytym blachą o powierzchni użytkowej około 253 m².

E. K. nie posiadała żadnego innego majątku oprócz nieruchomości darowanej na rzecz L. R.. Obecnie L. R. nie posiada żadnego majątku, została ustanowiona na jej rzecz przez pozwanych służebność mieszkania w darowanej nieruchomości.

Dowód: umowa darowizny z 17 lutego 1994 roku zawarta w Kancelarii Notarialnej w D. przed notariuszem L. B. zapisana w Repertorium A numer (...) k. 47 – 48,

umowa darowizny z 27 grudnia 1996 roku zawarta w Kancelarii Notarialnej w D. przed notariuszem B. J. zapisana w Repertorium A numer (...) k. 49 – 50,

odpis elektroniczny z księgi wieczystej (...)prowadzonej przez Sąd Rejonowy wD. k. 8 – 17,

zeznania świadka L. R. k. 202 – 203,

zeznania świadka Ł. K. k. 269,

zeznania powódki J. K. k. 270,

zeznania pozwanej A. R. k. 305 – 305 v,

zeznania pozwanego M. R. k. 305 v.

Działka nr (...)położona w K.(...)zabudowana jest budynkiem mieszkalnym i gospodarczym, które wybudowane zostały w tradycyjnej technologii. Budynek mieszkalny powstał w wyniku przeprowadzenia prac adaptacyjnych stodoły na cele mieszkalne, w budynku znajdują się dwa lokale mieszkalne. Stan techniczny budynku jest średni. Budynek gospodarczy wykorzystywany jest jako garaż i kotłownia. 6 maja 1995 roku Kierownik Urzędu Rejonowego

w D.zatwierdził projekt budowlany modernizacji i rozbudowy budynku mieszkalnego, oraz udzielił pozwolenia na budowę. Prace remontowo - modernizacyjne domu prowadzące do jego przerobienia rozpoczęto w 1995 roku. Prace te wykonywali w głównej mierze pozwani: A.i M. R.. Średnia wartość nieruchomości według stanu na dzień 17 lutego 1994 roku wyniosła 110.000 zł.

Dowód: opinia z 13 czerwca 2014 roku biegłego sądowego w zakresie (...) k. 214 – 234,

decyzja z 5 maja 1995 roku Urzędu Rejonowego w D. k. 51,

projekt modernizacji budynku mieszkalnego z lutego 1995 roku k. 52 – 86,

zestawienie kosztów modernizacji budynku mieszkalnego K.nr (...) z 4 grudnia 1995 roku k. 87 – 116,

umowa o wykonanie robót remontowo – budowlanych z 10 maja 1995 roku k. 117 – 119,

piśmo Starostwa Powiatowego w D. z 10 stycznia 2002 roku k. 120,

dokumentacja zdjęciowa k. 121,

rachunki k. 156 – 159,

zestawienie kosztów k. 160,

zeznania świadka L. R. k. 202 – 203,

zeznania powódki J. K. k. 270.

Powódka J. K. została zaliczona przez (...) ds. Orzekania o Niepełnosprawności do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Dowód: orzeczenie o stopniu niepełnosprawności z 11 października 2012 roku k. 18.

Sąd zważył:

Zdaniem Sądu powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 991 § 1 Kodeksu cywilnego zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadła przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek).

Uprawienie do zachowku oparte jest na istnieniu bliskiej więzi rodzinnej między spadkodawcą, a uprawnionym. Ochrona praw najbliższej rodziny zmarłego należy do podstawowych założeń prawa spadkowego. Znajduje ona wyraz w wielu instytucjach uregulowanych w księdze czwartej kodeksu cywilnego, w tym też i w instytucji zachowku zapewniającej osobom wskazanym w ustawie określoną korzyść ze spadku nawet wbrew woli zmarłego. W systemie prawa polskiego instytucja zachowku została ukształtowana jako wierzytelność, tj. roszczenie o zapłatę określonej sumy pieniężnej. Powstanie uprawnienia do zachowku jest przy tym uzależnione od tego, aby w konkretnym stanie faktycznym osoby te były powołane do spadku z ustawy. Zgodnie z art. 931§1 kc w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek, dziedziczą oni w częściach równych. Natomiast zgodnie z § 2 jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnym. Bezsprzeczne w sprawie jest, że powódka J. K. jako córka spadkodawcy E. K. należy do kręgu osób uprawnionych do zachowku.

Bezsprzeczne w sprawie jest również, że E. K. 17 lutego 1994 roku darowała swojej córce L. R. całą nieruchomość rolną zabudowaną domem mieszkalnym, położoną we wsi K.. L. R. należy do spadkobierców ustawowych po E. K..

Następnie L. R. nieruchomości darowała swojemu synowi M. R. i swojej synowej A. R.. M. R. i A. R. nie należą do spadkobierców ustawowych E. K.. Należy w tym miejscu powołać art. 1000 § 1 Kodeksu cywilnego w myśl którego jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Jednakże obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny. Artykuł 1000 Kodeksu cywilnego reguluje problem uzyskania kwoty potrzebnej do uzupełnienia zachowku od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczaną do spadku. Stosownie do art. 993 Kodeksu cywilnego przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, stosownie do przepisów poniższych, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę. Z przepisów tych jasno więc wynika, że jeżeli uprawniony nie może uzyskać od spadkobierców należnego zachowku, odpowiedzialność ponoszą osoby, które otrzymały od spadkodawcy darowiznę podlegającą doliczeniu do spadku. Niewątpliwym jest, że pozwani w niniejszej sprawie nie otrzymali darowizny od spadkodawcy E. K., a od L. R.. Judykatura również wskazuje, iż to spadkodawca powinien dokonać darowizny. Należy powołać wyrok Sądu Najwyższego z 30 stycznia 2008 roku, III CSK 255/07, opubl. OSNC 2009/3/47, w którym Sąd Najwyższy wskazał, że jeżeli spadkodawca dokonał darowizny wyczerpującej cały spadek, uprawniony do zachowku może dochodzić od obdarowanego roszczenia o zachówek w granicach określonych w art. 1000 k.c. Powództwo podlegało oddaleniu z tego względu, że pozwani nie otrzymali darowizny od spadkodawcy to jest E. K.. Zdaniem Sądu art. 1000 § 1 Kodeksu cywilnego nie można interpretować rozszerzająco – za dług spadkowy w postaci zachowku nie mogą odpowiadać obdarowani, którzy nieruchomości wchodzącą w skład masy spadkowej otrzymali nie od spadkodawcy, a od osoby trzeciej.

Ponadto należy jeszcze wskazać, iż od zasady, że przy ustalaniu prawa do zachowku dolicza się do spadku darowizny uczynione przez spadkodawcę, kodeks cywilny wprowadza wiele wyjątków. Wyjątki te określa art. 994 Kodeksu cywilnego w § 1, a mianowicie przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Tym samym darowizny dokonane na rzecz osób niebędących spadkobiercami lub uprawnionymi do zachowku są doliczane do spadku, jeżeli od chwili ich dokonania do chwili otwarcia spadku nie upłynęło 10 lat. W niniejszej sprawie śmierć E. K., a więc otwarcie spadku miało miejsce w 2012 roku, a darowizna na rzecz pozwanych w 1996 roku, co wyklucza możliwość ich doliczenia do spadku pozostałego po E. K..

Na podstawie art. 102 kpc w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przepis ten urzeczywistnia zasadę słuszności i jest wyjątkiem od obowiązującej zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Do kręgu okoliczności branych pod uwagę przez Sąd przy ocenie przesłanek z art. 102 kpc należą fakty związane z przebiegiem procesu. Sąd uznał, że w niniejszej sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek z uwagi na subiektywne przeświadczenie powódki o słuszności dochodzonego roszczenia. Istotnym jest również to, że powódka ma trudną sytuację materialną, pobiera emeryturę w kwocie 614,37 zł, oraz dodatek mieszkaniowy 187,95 zł taka kwota, co oczywiście powoduje, że powódka żyje na granicy ubóstwa. Wprawdzie sama trudna sytuacja ekonomiczna powódki nie stanowi postawy do zwolnienia na podstawie art. 102 kpc, ale gdy weźmie się jeszcze pod uwagę wszystkie wyżej wskazane okoliczności to zdaniem Sądu znajduje zastosowanie art. 102 kpc i z tych też przyczyn Sąd nie obciążył powódki J. K. obowiązkiem zwrotu kosztów procesu pozwanym A. i M. R..

Zgodnie z art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych jeżeli przepisy ustawy przewidują obowiązek działania i dokonywania czynności połączonej z wydatkami z urzędu, sąd zarządzi wykonanie tej czynności, a kwotę potrzebną na ich pokrycie wykląda tymczasowo Skarb Państwa. Dotyczy to także dopuszczenia i przeprowadzenia przez sąd z urzędu dowodu niewskazanego przez stronę W myśl ust. 2 w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie sąd orzeka o poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa wydatkach, stosując odpowiednio przepisy art. 113. Na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych - kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiścić lub których nie miał obowiązku

uiścić kurator albo prokurator, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu. Jednakże w myśl ustępu 4 w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może odstąpić od przewidzianego obciążenia kosztami. Sąd mając na uwadze trudne warunki materialne powódki nie obciążył jej dalszymi wydatkami w sprawie to jest za opinie biegłego sądowego.